

CONSTANTIN BOSTAN

VODĂ CUZA ȘI FĂCLIILE UNIRII

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziția Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOSTAN, CONSTANTIN

Cuza Vodă și făcliile Unirii : povestiri / Constantin Bostan ; il.: Vasile Olac. - Iași :
Doxologia, 2015

ISBN 978-606-666-216-1

I. Olac, Vasile (il.)

821.135.1-93-34

94(498)"18" Cuza, Al. I. (0:82-34)

Redactor: Cătălin Jeckel
Corector: Magdalena Melinte
DTP: Leonard Lunguleac

ISBN 978-606-666-216-1

© Editura DOXOLOGIA, 2015

Tipărit la Tipografia Mitropolitană Doxologia

CONSTANTIN BOSTAN

VODĂ CUZA ȘI
FĂCLIILE UNIRII

ilustrații de Vasile Olac

DOXOLOGIA
IAȘI, 2015

1. SOBORUL DIN DEALUL BALAURULUI

Talgerul strălucitor al soarelui coborâse pe nesimțite din înaltul amiezii și stătea cocoțat pe crestele domoale ale munților, gata-gata să lunece dincolo de umbra dantelei de piatră și cetină.

O pâclă ușoară, cernută parcă din lumina acelei toamne, cuprinsese întreaga linie a orizontului înspre apus. Vălătucii ei își torceau fuioarele dimpreună cu vârfurile abia ghicite ale brazilor, iar sulیțele înflăcărâte ale soarelui o străpungeau pieziș, răzbătând biruitoare până în miezul bolții senine.

Ghemuită pe fânul așezat ca un cui-bar, chiar în mijlocul carului ce înainta cu hurducături care o zgâlțâiau ușor, Ioana privea zarea împurpurată de sărutul pârguitor al astrului.

Era atâta liniște în jur, încât urechile copilei, de mult obișnuite cu huruitul roților și tropotul monoton al boilor, puteau distinge uneori nu numai răsunarea șuierată a lui moș Toader, ci și vorba cărăușilor de la cele două care

aflăte în urmă. Rar de tot, câte un pocnet de bici mai despica amorțeala văzduhului, spre a îndemna pasul animalelor.

– E semn de vreme bună, ori rea, bunicule? întrebă deodată Ioana, amintindu-și că în noaptea aceea vor poposi în poiana cu sobor¹ de călători de pe Dealul Balaurului, iar moș Toader îi promisese că o va lăsa și pe ea să asculte vorba plină de duh a drumeților.

– Ziua bună se cunoaște de dimineață, fata moșului... Rândunelele, câte au mai rămas, au zburat toată ziua în înalt, ciripind cu veselie, iar ciocârlița așijderea... Iaca, hulubii de i-am văzut mai înainte, dincolo de hotarul Bodeștilor, ciuguleau fără grijă pe marginea haturilor, departe de casă, arătând și ei a vreme bună. Și-apoi, geana tot mai roșietică a asfințitului arată c-o să fie cel mult oleacă de vânt, care n-are nici el cum să ne supere așa degrabă... Ori-cum, pe seară și la noapte vom fi în adăpostul frunzos al poienii și-acolo o să ne fie masul².

– Și mai avem mult?

– Da' știi că ești grăbită, fetico?... Nu ți-am spus că popasul e în vârful dealului din față? Iaca, mintenaș intrăm în Dobreni... Pe urmă, n-avem decât a urca domol, cale de vreo cinci-șase zvârlituri bune de băț și... hop! sântem taman în mijlocul poienii!...

¹ Sobor – adunare.

² Mas – popas peste noapte.

Răsuflând ușurată, Ioana se saltă în capul oaselor, privind nerăbdătoare spre culmea împădurită de dincolo de sat. Venind dinspre zarea apusului, aflată undeva înapoi, în dreapta drumului, ultimele raze mângâiau creștetul dealului. Lumina lor roșcată părea că aprinde jăratecul frunzelor de arțari, ce se grăbiseră și în toamna aceluia an, 1889, să vestească sosirea zânei cu văluri aurii și arome de belșug.

Odată ajunsă la poala urcușului, cele trei care urmară, tot mai agale, drumul șerpuit. De la un timp, acesta prinse a se înfunda în pădure, sporind parcă semnele înserării. Ioana se ghemui din nou, dar de data aceasta căută să se lipească de spinarea bunicului, privind cu nerăbdare peste umărul lui.

– Gândesc c-o să găsim pornit soborul din poiană, zise moș Toader. Dâra aceea de fum arată că alții, ceva mai harnici la drum, s-au și adunat în preajma focului, pe care orice călător îl îndrăgește în miez de codri, spre lăsatul serii... Hai, bourenilor!... Hai, bălțații tatii, că nu-i frumos să ne lăsăm așteptați! – își îndemnă el dobitoacele, simțind freământul nerăbdător al nepoatei.

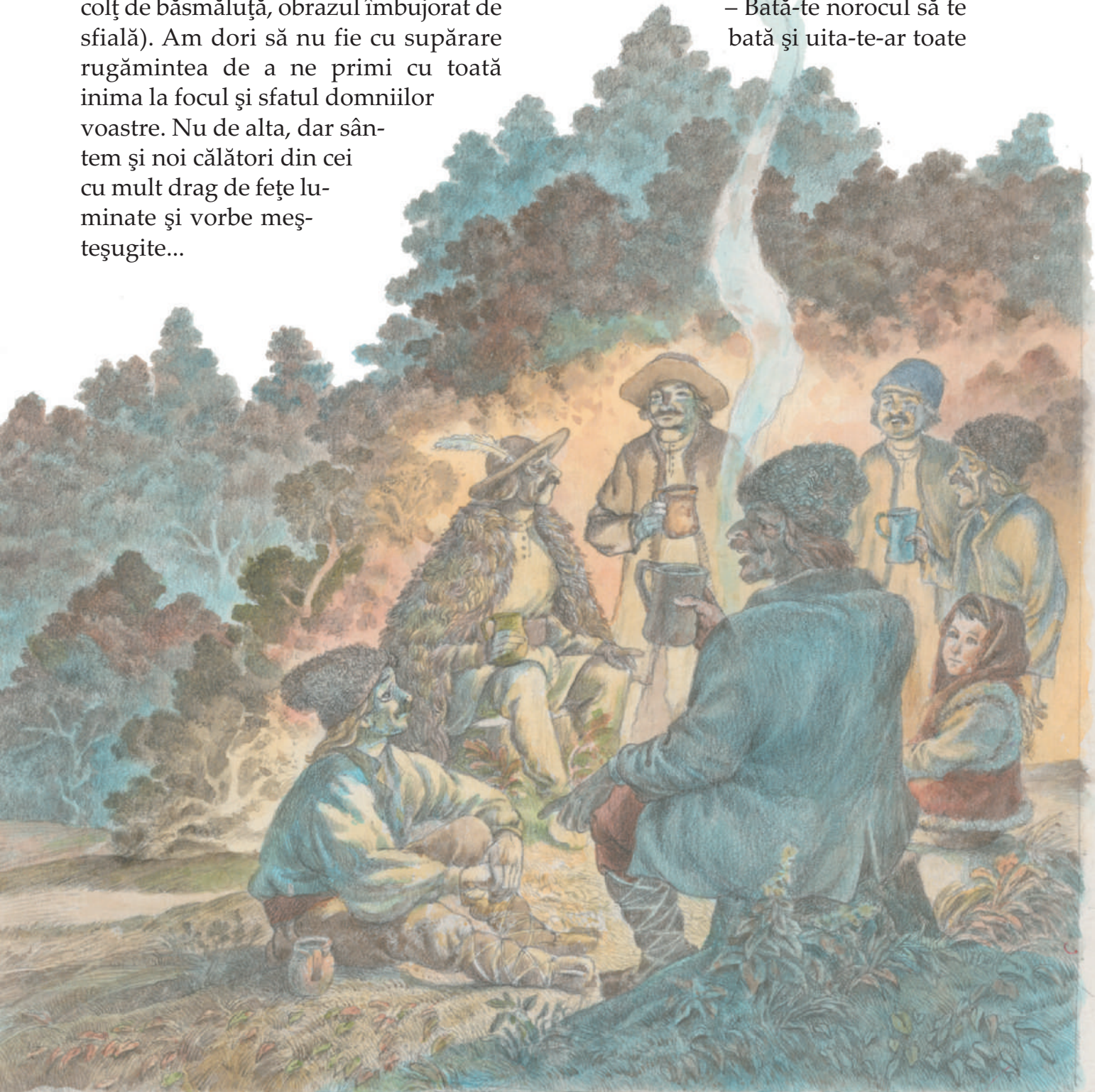
Unduirile drumului se curmară îndată, în crucea dealului. Cu două pocnituri de bici și un îndemn de *hăisa!* moș Toader îndreptă carul spre stânga. Din poiană se auzea vorbă de om și trosnetul crengilor cuprinse de flăcări. Tovarășii de drum făcură aceeași abateră, lăsând și ei calea ce tocmai pornea

a coborî spre Piatra, târgușor în care, cu voia Celui de Sus, gândeau să ajungă a doua zi.

– Sara bună, cinstiți gospodari! grăi moș Toader, apropiindu-se de cercul drumeților și al căraușilor (Ioana i se ținea de marginea sumanului, ferindu-și cu cealaltă mână, în care grămădea un colț de băsmăluță, obrazul îmbujorat de sfială). Am dori să nu fie cu supărare rugămintea de a ne primi cu toată inima la focul și sfatul domniilor voastre. Nu de alta, dar sântem și noi călători din cei cu mult drag de fețe luminate și vorbe meșteșugite...

– He-heeei, te pomenești că glasul ista îi chiar al lui moș Toader Oboroceanu din Vânători, de pe lângă apa Ozanei și Cetatea Neamț!... Domnia sa îi prieten al meu încă de amu vreo 30 de ani, când am mers împreună în Iași, să jucăm *Hora Unirii* la alegerea lui Cuza ca Domn al Moldovei!

– Bată-te norocul să te bată și uita-te-ar toate

necazurile, măi frate Simion! izbucni moș Toader, îmbrățișându-se cu vechiul tovarăș, care îi ieșise în întâmpinare săltându-se vioi de lângă cioata în care stătea rezemat. Și eu, care gândeam c-abia la Crăciun o să te mai văd!...

Apoi, întorcându-se către ceilalți călători din poiană, moș Toader făcu prezentarea însoțitorilor săi:

– „Băietanul” ista, cu mustață cărunță ca și a mea, îi un priceput oier din Pipirig și-l cheamă Alicsandru Oancea... Iar dumnealor, mai vechi megieși³ de ai mei, îs tare obișnuiți cu lucrul la pădure. De aceea poate îi și cheamă Costache Topor și Vasile Custură. Apoi, tot cu voia dumneavoastră, o să spun tovarășilor mei că-n fața mea și a lor se află Simion Ursan, mai tânărul meu prieten, destoinic urmaș de răzeși din Timișeștii lui Ștefan cel Mare!

– Ai uitat să zici ș-a cui e mândrețea asta de fetișoară, măi bădie Vorbă-Lungă, îl opri răsâdând acesta, întinzând mâna spre creștetul copilei. Nu de alta, dar se află aici și un flăcăiandru pe nume Rareș, fecior al unui frate al meu, și văd că i s-au lungit urechile de când tot așteaptă să-ți înfățișezi nepoata...

– Măi, să fie, cum de-am uitat?! răs-punse moș Toader cu prefăcută supărare. Duducuța aceasta, zise el, împingând-o mai la vedere pe copilă, e fata feciorului meu cel mare și se nu-

mește Ioana. Spre bucuria băbuței mele, care numai atâta nepoată mai are pe lângă casă, dumneaei merge pe doi-sprezece ani și-i harnică și cumițică, aidoma bunicii sale în tinerețe! încheie moș Toader, răsucindu-și cu zâmbet șăgalnic mustața.

– Ei, gata, gaaata!... Dacă ai să începi cu amintirile tocmai de pe vremea când bătucaei colbul alergând s-o curtezi pe baba matale, știu că o să ne ții cu minciuni toată noaptea... Iaca, dumnealor îs tare nerăbdători să ne așezăm la foc și să cinstim câte-o ulcică de vin pentru întâlnirea noastră. Vom îndemna apoi și la depănatul poveștilor, că și ele își au rostul lor, mai cu samă la focuri de noapte, între atâția vrednici călători... Hai, sănătate și bună vedere cu toții! închină Simion Ursan.

Au ridicat cu plăcere ulcelele, sorbind cumpătat licoarea din ele. Și, după ce s-au șters cu dosul palmei la gură, netezind îndelung mustățile, inimile li se dezlegară cu și mai mare mulțămire. Vorba ceea: bucuria întâlnirii se cere cinstită și prin graiul dulce al amintirilor...

– Măi oameni buni! – glăsui dintr-o latură a focului un român îndesat, cu pălăria trasă pe ceafă... Eu sunt tocmai din părțile Vrancei și, ca unul ce am prins drag de-această întâlnire, am făcut cinste din rubiniul ferecat în poloboacele mele. Acum, că și moș Toader Oboroceanu a poposit între noi cu tovarășii săi de drum, eu îs dator să întreb

³ Megieș – vecin.

și pe dumnealor de le place ori ba oste-neala muncii mele...

– Mulțumim de întrebare și mai vârtos de licoare! răspunse moș Toader jucându-și privirea a șagă către cei din jurul focului. Apoi, drept să spun, bună treabă ai făcut dumneata: nu numai când ai pregătit minunăția asta rubinie, ci și când ne-ai turnat în ulcele... Și-apoi, ai văzut și singur: nici unul din noi n-a dus la ureche!

Prinse a grăi și Vasile Custură:

– Să știi dumneata, cinstite podgorene, că și noi, oamenii de la munte, avem plăcere să prindem uneori vlagă cu câte o carafă de vin. Avem și-o vorbă pe care dumneata, ce pari a fi de la Jariștea, bănuiesc c-ai s-o primești cum se cuvine... Și, ridicând din nou ulcica, munteanul adăugă: *Închin la cinstita față a dumitale ca la un codru verde!*

Vesel că moș Custură i-a ghicit locul de baștină, podgoreanul mai făcu o tură în jurul focului, turnând din cofăielul aflat la îndemână. Când ajunse în dreptul lui Toader Oboroceanu, îi vorbi iar, cu căldură:

– Moș Toader, ce-ar fi să ne povestești și nouă acel drum la Iași, de pe vremea Unirii, dimpreună cu bădia Ursan? Că bine știm toți și îndemnul cântului pornit atunci, de-a seca dintr-o sorbire chiar și Milcovul ce curge nu departe de Jariștea noastră. Și-apoi, he-heei: atâta amar de ani pentru noi, românii, nici c-a fost altă jariște⁴ mai

mistuitoare decât dorința de a da mână cu mână, ca frații dintr-o tulpină!

– Chiar așa, neică Oboroceanu, se auzi alt glas de lângă foc. Iată, eu, Ionuț Voinicu, sânt tocma' din Curtea de Argeș și, de când umblu slobod prin țara asta, tot vorbe bune am auzit despre Vodă Cuza. Spune ce-ai trăit atunci! Mai apoi, am a vă zice și eu o întâmplare cu tâlc din vremea sa...

Ioana se ghemui strâns de umărul bunicului, privindu-l cu ochi rugători. Rezemat de trunchiul tânăr al unui copac, Rareș aștepta și el încordat, făcându-se a ciopli dintr-o nuia de alun...

⁴ Jariște – jar, foc, arsură.

2. CUM A VRUT VOGORIDE SĂ ZĂDĂRNICEASCĂ UNIREA

— *E*i, dacă asta vi-i pofta, cu voia dumneavoastră și a prietenului meu Simion, o să vă povestesc... Da' mai întâi sorb încă o dată din ulcică, să se îndemne limba la drum – adăugă hâtru moș Toader, ștergându-și iar mustața cu mulțumire.

Apoi, cum să încep? Vă amintiți toți, cei care sânteți mai înspicați la păr, cât huiet și ce vânzoleală s-au pornit în țările noastre când a fost să se facă Unirea.

Vezi bine, știam noi cu toții – și cei din Moldova, și cei din Muntenia – că sântem aieva în cuget și-n grai. Așa cum bine știm, dintotdeauna, și dimpreună cu ceilalți frați ai noștri, de peste Prut și de peste Carpați. Dar de ei, iaca, tot ne mai desparte ceva: nu atât o apă și niște munți, care știm că-s tot românești, ci urgisirea și lăcomia străinilor, care i-au cuprins cu de-a sila în alte hotare!...

Așadar, vro câțiva ani a fost fierbere mare, maaare de tot... Fiindcă de la vorba ceea – „amândoi sântem de-o mamă, de-o făptură și de-o samă” – și până la unirea țărișoarelor noastre a fost cale taaare lungă!...

Și nu Milcovul a fost de vină pentru toate nelegiuirile din acei ani, ci toți care gândeau că or să-și piardă din slujbe și averi de se face Unirea. Ba se mai aflau și dregători străini, în frunte cu turcul și habsburgul, care nici ei nu stăteau cu mâinile-n sân! Tare vârtos își mai băgaseră coada prin cele palate și conace în care se fierbea otrava dezbinării... Ce mai: le suciseră unora mințile chiar de tot! Că doar nu degeaba spunem noi, românii, că *lăcomia strică omenia*...

Iaca, nu mai departe decât aici, în Neamț: de cum a ajuns caimacam¹ al Moldovei în vara lui 1856, primul gând al hapsânului de Teodor Balș a fost spre stârpirea oricărui vis de Unire. Ca să nu se deștepte prea mult norodul, a închis degrabă seminariul și școala de la Mănăstirea Neamț, după cum și-n Iași oprise din școlile cele înalte, ba dăduse poruncă să-și mai pună și gazetele lacăt la gură!

Tot așa, ca să stea cât mai mult în fruntea țării, la mare prieteșug se băgase boierul nostru și cu străinii ce erau în contra Unirii...

¹ Caimacam – loțiitor domnesc; persoană numită temporar în această funcție, până la alegerea domnitorului.

La urcarea lui pe scaunul de caimacam, intrase în palatul domnesc din Iași cu alai de ghinărari și catane² austriece. Ba, văzând cât îi place să se făloșească, au tras aceștia și din tunurile cele crăiești, salutându-1 ca pe un vodă... Veresia³ asta a habsburgilor însă tare cu cântec mai era, că de mult jinduiau ei să alipească măcar jumate de Moldovă la împărăția lor. Să ne facă așadar și pe noi, asemenea fraților ardeleni și bucovineni, supuși ai împăratului din Viena...

Mult nu l-o răbdat bunul Dumnezeu și, după doar jumătate de an, a dat marele boier și caimacam ortul popii chiar înainte de-a intra în primăvara anului următor.

D-apoi, vorba ceea: *Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor!* Noul caimacam, Neculai Vogoride sau Vogoridi, de-i ziceau și Bogoridi (fiind pe jumate bulgar), era și mai pestriț la mațe... Maaare dușman al Unirii s-a arătat de îndată, iar sforile dezbinării se trăgeau tot așa, tocmai de la Viena și Stambul⁴.

Ploconindu-se și el celor două împărății care-i făgăduiau mult bănet și chiar tronul de Domn al Moldovei dacă va zădărnici Unirea, Vogoride s-a și

² Ghinărar – general; catană – soldat, ostaș.

³ Veresie – o relație prin care ți se acordă avantaje fără a trebui să plătești imediat.

⁴ Stambul, Istanbul – vechiul Constantinopol, devenit capitală a Imperiului Otoman după cucerirea sa în 1453.

pus pe treabă după pohta sa, grabnic zădărară de venetici.

A dat aprige porunci, să nu se mai facă serbări și petreceri în strai național și să nu mai cuteze vreunul a zăce *Hora Unirii* – nici din grai și nici din strune!... Că de, poezia asta, a boiernașului Vasile Alecsandri, îi ungea la suflet pe toți românii adevărați; iar apoi, când i se făcuse și cântec, nu era altă mai mare bucurie la inima oamenilor...

Văzând asemenea prigonire din partea caimacamului și a unor boieri, tare mai prinsese lumea a cârti și a vorbi chiar pe față de nedreptățile ce se făceau în pregătirea alegerilor.

Unde mai pui că și mulți slujbași de ai ocârmuirii n-aveau deloc tragere de inimă spre împlinirea unor asemenea porunci, de prigonire a celor ce purtau pe buze și-n suflet Unirea... S-a apucat însă caimacamul și i-a tot pritocit⁵ pe dregătorii săi, și mai mari și mai mici, până au ajuns în cele slujbe numai oameni credincioși pungilor sale, burdușite cu arginți și cu galbeni.

Și uite-așa, târâș-grăpiș, în vara lui 1857 a venit vremea să se facă alegeri – și la noi, și la frații de peste Milcov – pentru alcătuirea unor anume adunări, menite a glăsui despre Unire.

Mai întâi, aceste obștești adunări trebuiau să hotărască din partea norodului, a preoțimii și a boierilor dacă voim

⁵ A pritoci – aici, cu sensul de a muta dintr-un loc în altul, de a schimba.

ori nu să facem Unirea; abia mai târziu urmau s-aleagă și câte un vodă în cele două principate române, la București și la Iași. Și, după cum știți și domniile voastre, având un anume rost, aceste adunări s-au numit chiar așa: *divanuri ad-hoc*⁶.

Heeei, ș-aveam pe-atunci în Târgu-Neamț un văr de pe o soră a tatii, care era polițai. La început, a dus-o el cum a dus-o!... Da' pe urmă, grozav s-a mai îmbățosat treaba!

Pe la-nceputul lunii lui Cuptor⁷, iaca, tam-nisam, se trezește văru-miu Costache chemat la Piatra de noul prefect... Aista era unealta lui Vogoride și-i zăcea Gheorghe Tulburi. Și nu doar pe vărumeu îl chemase atunci la isprăvnicie, ci pe toți polițaii mai vechi din ținut. I-o pus pe toți în șir, ca la paradă, ș-o prins a-i cerceta din cap până-n picioare.

De cum l-a văzut pe Costache, s-a și răcăduit⁸ la el:

– Ce-i cu barba asta, ca de franțuz? Ia să te lepezi de ea ori să-ți lași favorite nemțești!... Luminăția sa a dat poruncă să părăsim degrabă moda franțuzască, că nu vrea să-și strice prieteșugul nici cu Înalta Poartă de la Stambul, nici cu crăiasca ocârmuire de la Viena... Iaca, ce

⁶ *Ad-hoc* – (în latină:) pentru aceasta; divan ad-hoc – adunare sau consiliu având o anumită misiune.

⁷ Cuptor – denumire populară a lunii iulie.

⁸ A se răcădui – aici, cu sensul de a striga, a răcni.

bine arăt eu, după moda cea nouă! mai zise afurisitul, mângâindu-și ditamai musteața, răsucită acum până-n favoriți.

Măăăi, să fie – își zise văru-miu în sinea lui – ăsta nici Sfântului Gheorghe nu i se mai închină cu-atâta râvnă, ca blestematului de habsburg!...

Moș Toader Oboroceanu tuși de câteva ori, întinse mâna după ulcică și, după ce mai sorbi o dată, rămase puțin pe gânduri, cercetând și el cu privirea pe cei din jurul focului. Apoi, continuă:

– Da' să spun și cum a fost toată tărșenia ceea cu jupânul Tulburi... Păi, iaca-șa: a mai bătut el oleacă obrazul unuia și altuia, ca să-i știe cu toții de frică, apoi le-a zis-o în față, cât se poate de răspicat:

„– Luminăția sa, Neculai Vogoridi, a trimis zăpis anume, cu porunci limpezi și tare secrete: trebuie să veghem cu cea mai mare îngrijire, pentru a potoli molima aiasta!...

Iaca, acuși vin alegerile și trebuie să căscați bine ochii și urechile... Cine are gând de unire înseamnă că-i contra ocârmuirii, că-i fierbe mintea aiurea și trebuie «răcorit» fără zăbavă! În adunarea asta, de-i zice și divan ad-hoc, trebuie s-ajungă doar oameni de-ai noștri, cât mai tihniți și prea plecați stăpânirii!

De azi înainte, să-și vadă toți de rostul lor! Fără gărgăuni, fără sporovăială despre alegeri și fără aiureli din astea cu «hora noastră cea frățescă pe câmpia românească»! Ce câmpie, mă?... Ce

frăție? Aud?... Ce românească? Noi sântem moldoveni – și gata!... Jucăm și cântăm doar la noi în bătătură – am zis!... Dibuiți-i degrabă pe toți cei care stârnesc oamenii să ceară Unirea. Îi arestuiți și-i băgați două-trei zile la beci, fără nici o tocmeală!... Iar de vedeți că tot nu se-nvață minte, îi trimiteți cu jandarmii la Piatra – și las' că le-oi veni eu de hac!“

Amu, îți fi știind și domniile voastre cum îi zicala: *Leagă calul unde zâce stăpânul, chiar de-o fi să-l mănânce lupii!*... Numai că vărului ista al meu taaare i se mai făcuse lehamite de-așa slujbușoară...

De, om era și el – și încă bun creștin! Încolțise și-n pieptul lui, sub mundirul⁹ de polițai, nădejdea Unirii... Însă, vezi bine, polițai lăsat pe tânjală taman când frigeau poruncile mai tare și fierbeau alegerile pentru Divan, nici că putea să-nghită prefectul. Așa că... l-a zburat degrabă din slujbă! Da' bietul Costache nici că s-a mâhnit în vrun fel: s-a bucurat chiar, văzând că rămâne astfel cu sufletu-mpăcat.

Iar dihonnia ce s-a pornit atunci în Țara Moldovei mulți o știți prea bine, c-ați și trăit acele timpuri. Știți, prin urmare, că tot o belea boierească era vrajba aceea, fiindcă numai celor avuți nu le priia „să dea mână cu mână” când era vorba și de țărani! De, așa umblau

⁹ Mondir, mundir – tunică, veston, haină militară.

boierii: care cu gând de domnie, care cu gând de avuție. Cât despre slujitorii ocârmuirii, ce să mai spun? Umblau ca purtați de iele, bătând toate satele și târgurile de-a rândul, că strașnice porunci mai primiseră!...

Dar, cum nu poți stăvili apele să izvorască și să-și croiască făgaș, tot așa nu izbândeau afurisiții să zăgăzuiască vrerea unirii dintre moldoveni și munteni. Că, frați fiind, avem și-o vorbă: *Sângele apă nu se face!* În zadar a fost, prin urmare, și toată fărădelegea lor.

Păi, nu văzusem, chiar cu ochii mei, și zghihuiala¹⁰ ce-au făcut în Piatra prefectul și oamenii lui? Nu de alta, da mămpinsese păcatu', într-o zi de duminică, să mă duc și eu la târg... Și-apoi, ce-am pătimit atunci, măi fraților, măcar că a trecut amar de vreme, oi țânea minte toată viața – ba cred c-oi povesti și pe lumea ailaltă!...

De la barieră m-au luat jandarmii și m-au tot sucit: „– De unde vii? Unde ți-i căruța? Ce treburi ai în târg? Cu cine ai venit pân-aici? Nu cumva ai vreun răvaș ascuns? Unde vei înnopta?”

Ba vroiau să mă cotrobăiască și prin straie, nu numai prin desagi! Colac peste pupăză, când mi-am zis bogda-proste c-am scăpat de întrebări, iaca, îmi vâra sub nas o hârtie și, zor-nevoie, să iscălesc! Vezi bine, adicătelea eram și eu din cei care vroiau să rămâie Țara

¹⁰ Zbihuială (mold.: zghihuială) – agitație, zarvă, zdruncin.

Moldovii de-o parte, fără a se face Unirea, iar dumnealui, blestemăția sa Vogoridi, să fie pomăzuit¹¹ cât mai grabnic ca domnitor!...

Că-i sucită, că-i cârnită – nici gând să mă lase slobod, dacă nu iscălesc!...

Măi să fie, chiteam eu: amu-i amu! Noroc de niște trăsuri boierești ce s-au bulucit chiar atunci în bariera târgului, vizitiii făcând tărăboi spre jandarmi, care-au uitat o țărucă de mine. Ce mai: am tulit-o degrabă, fără să mai caut vorbă ori altă zăbavă!... Și tocmai când răsuflam ușurat, iaca și zăbava: de, dacă n-o cătasem eu, mă aflase ea pe mine! Vorba ceea: *Las-o, bre! Aș lăsa-o eu, da' vezi că nu mă lasă ea pe mine!*

Pe ulița-n care mă duseseră în graba mare opincile mele, era o forfotă mai abitir ca într-un mușuroi abia stârnit de roatele căruței!

Să vezi și să nu crezi: în plină zi de sărbătoare, puzderie de oameni, ieșiți la treabă cu mic, cu mare – bărbați și muieri, neguțători și târgoveți, mai tineri și mai bătrâni.

Umblau toți de colo-colo, cărând cu covețile și coșărcile prundiș și piatră de râu, să-nfunde hârtoapele!... Apoi, făcusem și eu, la rândul meu, destule zile de meremet¹² la prunduit de uliți! Dar zor

¹¹ Pomăzuit – uns, pus într-o funcție de rang înalt.

¹² Meremet – lucrări de întreținere și reparații, efectuate și ca obligații stabilite de autorități.

și caznă ca la oamenii ceia, nici că mai pomenisem: polițmaistrul și jandarmii se preumblau tot printre ei, îndesându-i vârtos cu gârbaciul!

Și până să mă dumiresc eu bine, m-am trezit cu ditamai chisălugul¹³ în mâini, bătucind prundișul, ba și cu-n polițai suduind de zor și tot măsurând niște curele pe spinarea mea!... De, toate ca toate, numai de n-ar scoate iar careva vreo hârtie din alea, cu iscălituri! – îmi ziceam eu, chibzuind cum s-o zbughesc și de-aici...

Cum am văzut că m-a slăbit o țără polițaiul din ochi, m-am și dat în vorbă c-un târgoveț:

– Ce v-a pălit, măi omule, să faceți meremet în zi de sărbătoare?

– Păi, gândești cumva că-i după voia noastră?... Ia, așa ne pisează de câteva săptămâni blestemații, ca să n-apucăm a sta la sfat unii cu alții și a pune la cale Unirea...

Dar cu alegerile pentru Divan cum o să fie?

Cum să fie? Prefectul o zis că are toată grija măria sa, caimacamul!

Ei, de scăpat din furnicarul acela, am scăpat eu până la urmă și nici de alte hârtii băgate sub nas nu am mai dat. Cât despre alegeri – chiar c-a avut „toată grija” hoțul de Vogoride: o măsluit listele de-alegători cum o vrut el, de-au intrat apoi în Divanul ad-hoc al Moldovii numai din cei cărora le era tot atât de dragă Unirea, ca și sarea în ochi!...

¹³ Pisălug, pisălog – mai, unealtă mare de bătucit pământul (aici, în pronunție moldovenească).

N-a mai răbdat însă nici bunul Dumnezeu atâta hoție. Și, după cum poate ați auzit chiar la vremea aceea ori mai târziu, c-a fost huiet mare și-n țară și peste hotar, l-au dovedit degrabă pe caimacam cu toate alișverișurile¹⁴ lui.

Așa că, ceva mai în toamnă, la noi au fost iar alegeri. Și mulți oameni curați la suflet, cu drag de țară și de româ-nime, au ajuns în divanul acela, că în-țărca Bălaia¹⁵ hoțomanilor. Iar noul

Divan de la bun început a cerut unire cu frații munteni și doar pentru această mare izbândă a lucrat mereu, pân-la alegerea lui Cuza Vodă...

Dar aiasta îi altă poveste, ș-am să v-o spun de îndată, numai să-mi mai trag oleacă sufletul din ulcica asta – zise moș Toader, clipind șiret spre cei din poiană... Hai, noroc, și să dea Domnul sănătate la toată lumea!

---

¹⁴ Alișveriș – aici, în sensul de învârteală, afacere necurată.

¹⁵ A înțărca Bălaia – a nu mai da Bălaia (*vaca*) lapte; a dezobișnui pe cineva de ceva; aici: a opri șirul fărâdelegilor.

ph. l.
2015

3. NECAZURI CU BOIERUL ALECU BALȘ

— **N**oroc!... Noroc și sănătate, moș Toader! îi răspunseră cu vioiciune drumeții, dezmoțindu-se și ei din liniștita ascultare ce făcuseră până atunci.

– Un bob zăbavă, să-nviorăm și focul ista, zise bădia Custură, ș-apoi te-om însoți iar pe calea amintirilor, că tare meșter la vorbă mai ești!...

– Vedeți, măi oameni buni, c-am știut eu bine cu cine să mă-nsoțesc la drum? Păi, dacă nici megieșii mei nu s-or îndura să mă laude, apoi cine altcineva să-mi dea apă la moară? – glumi iară moș Toader, cuprinzând-o cu drag pe Ioana și cătându-i vesel în ochi, parcă promițând întâmplări și mai și... Apoi, tuși ușor într-un pumn și prinse iar a glăsui...

– Domniile voastre tot așteptați să zic și de drumul cela la Iași, când a fost de l-au ales pe Cuza domn al Moldovei, dar, cum v-am spus și cum bine știți, multe alte necazuri au tot curs pe la noi, pân' s-a împlinit Unirea.

Iaca, nu mai departe eu: hă-hă, câte-am pătimit de pe urma altui mare boier din neamul Balș!... Veți fi auzit și parte din dumneavoastră de marele vistiernic și logofăt Alecu Balș. Veți fi auzit poate și că stăpânea atâtea pământuri, de nu le mai știa nici el rostul și locul la toate – da' mereu se îndemna să cuprindă și altele!

Nesățios cum era, se-ntinsese și-n valea Bistriței, la Broșteni, și hăt-devale, în părțile noastre de pe la munte, cătând să ne strâmtoreze cu totul... Tare se potrivea zicala: *A ajuns în largul lui și la strâmtul nostru!*

De câțiva ani, boierul găsisese cu cale să ne știrbească și dreptul de a pășuna vitele în pădure, ori de a strânge lemne din doborâtura făcută de vânt. Pe care cum îi prindea vechilii¹ săi, ba le înșfăcau vitele, de plâneau copiii de dorul laptelui, ba îi puneau la munci în pădure, fără nici o plată. De, am fost noi cu jalbă la Ieși – și nu doar o dată. Da' cum conu Alecu era la mare prieteșug cu Vogoride, noi am tot rămas cu dreptatea în traistă!...

Într-o duminică din luna lui Îndrea², pe-aproape de Crăciun, cum ieșisem și noi oleacă la soare, adunându-ne să mai sfătuim despre una și alta, iaca boierul cu sania, trecând spre Mănăstirea Neamț:

– Ce-i măăă, opincarilor, iară puneți țara la cale? Te pomenești că, până la

¹ Vechil – supraveghetor.

² Îndrea sau Undrea – denumire populară a lunii decembrie (de la Sf. Andrei: Andrea).

urmă, le luați voi pânea celor aleși să judece în fruntea țării!

Știa va să zică, afurisitul, că tare ne mai e gândul la Unire...

– Apoi, iertat să ne fie, cucoane, da' noi nu râvnim la pânea nimănu! i-am răspuns eu, făcându-mă a nu pricepe încotro bate cu împunsătura dumnealui. Noi ne mulțămim și cu „sfânta” noastră mămăligă... Alții sânt cei de nu le mai ajunge agoniseala și se tot întind, de cuprind pân-la urmă și dreptul ce nu li se cuvine!

S-a înroșit jupânul la față, de gândeai că-i tot una cu gulerul de vulpe ce i se lăfăia pe ditamai sumanul boieresc în care era învălit.

– Cum cutezi, mocofane? Am să-ți plătesc cu vârf și îndesat nesăbuiința asta! se stropși el la mine.

– Noi, boierule, cu mintea noastră cea proastă, gândim că mai degrabă e o nesăbuiință când te strădui s-ascunzi adevărul și nu când îl dai cu limpezime la iveală, în fața tuturor...

– Așa, adicătelea acum stați cu adevărul în brațe, sărăntocilor!... De învoieli și de tocmeli pentru păpușoi ați uitat!... Ori ați prins a vă fuduli la gândul că se face Unirea și oi munci eu în locul vostru?

Era greu de răbdat atâta batjocură, așa că moș Grigore Țuțuianu, ca unul ce era mai bătrân între noi, i-a răspuns îndârjit:

– De muncit, tot noi o să muncim, cucoane Balș... Dar dacă om fi mai mulți,

poate s-or auzi și glasurile noastre până la urechea lui Vodă! Că acum, dreptatea de-o tot așteptăm noi prea umblă numai cu ciubote de-ale domniilor voastre!...

Ca fript a sărit boierul, înșfăcând harapnicul din capra saniei. Dar n-a apucat să lovească: până să-l înalțe pe deasupra capului și să-i facă vânt șfichiului spre moș Grigore, o dată am plesnit calul dinspre mine cu palma, în crucea șalelor! Cu un icnet surd, animalul a smucit sania din loc, prăvălindu-l pe boier în spețează și pornind în trap întins...

Până hăt, departe, s-au auzit apoi ocările și sudălmile jupânului. Da peste câteva zile, un blestemat de pândar³ al cuconului Balș mi-a împușcat, în fundul grădinii, porcul pe care-l aveam pentru sfintele sărbători. Chipurile, i s-a părut a fi un mistreț!

Ce mai: îmi ajunsese cuțitul la os!... Și când, la-nceput de ianuarie, am aflat că la Ieși avea să aibă loc alegerea noului domnitor, m-am și gătat de drum. Musai, îmi ziceam, trebuie să-l văd și eu pe Vodă, ca să mă încredințez cu ochii mei de-o fi vreo speranță de lumină și înspre noi, cei obijduiți.

Așa că, într-o bună dimineață, îndată după Sfântu' Vasile, am pus calul la sanie cu noaptea în cap, mi-am luat ziua bună de la nevastă, i-am lăsat copiii și toată băătăura casei în samă și... pe-aici ți-i drumul Ieșilor, bădie Toadere!...

³ Pândar – paznic.

Nici nu se luminase bine de ziuă și trecusem de Târgu-Neamț, zorind pe drumul de Pașcani, cu gând să ajung până-n seară la dulcele târg al Moldovei.

Și, când să apuc a intra în Plăieșu, prima cotună din marginea Timișeștilor, numai iaca, se spărie calul de-o dihanie de lup rătăcit ce ne-o tăiet calea și... harșt! cu sania într-un șanț.

Ce mai: eu speriat, lupul speriat, calul sforăind și bătând din copite, dar și bunătate de hulubă ruptă pe loc!

„Ei, Toadere, Toadere, iaca: *ai pornit cu graba și te-ai întâlnit cu zabava!*” mi-am zis eu în sinea mea, cătrănit nevoie mare. N-aveam batâr un curmei⁴ să fac o legătoare și, doar într-o hulubă, nici că puteam ajunge prea departe, la vreme de iarnă și drum viscolit.

Când am intrat în sat, am prins a mă uita pe la case, chitind în sinea mea săncerc la un gospodar mai acătărei, poate oi putea încropi altă hulubă. Bate-ncolo, strigă-ncoace, iaca-mi iese înaintea un zdrahon de om care, de cum mi-o înțales necazul, mi-o și deschis porțile, pof-tindu-mă în ograda dumisale.

Ne-am făcut trebușoara degrabă, închipuind o mândrețe de hulubă, după care dumnealui a strigat la nevastă să aștearnă oleacă de masă, că trebuie să cinstim pentru trăinicia lucrului nostru. Am cinstit noi o dată, am cinstit de două ori, și — din vorbă-n vorbă — îi spun necazul cu boierul și ținta călătoriei mele....

⁴ Curmei – capăt de frânghie sau de sfoară din coajă de tei.

2015